

УДК 378.371

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-1-25>

Ольга ГАЛІЦЯН,

orcid.org/0000-0003-2542-649X

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського»

(Одеса, Україна) olgagalitsan@gmail.com

Ірина ШИМАН,

orcid.org/0000-0002-0177-9269

аспірантка кафедри педагогіки

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського»

(Одеса, Україна) irinashiman@ukr.net

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ІННОВАЦІЙНОЇ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КООРДИНАТАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Статтю присвячено міждисциплінарному аналізу проблематики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності. На основі аналізу сучасної музично-педагогічної практики встановлено, що провідні напрями оновлення системи освіти в нашій країні пронизані ідеєю «інновацізації» та визначено, що лише інновації є провідним механізмом для розробки нових ефективних технологій навчання й виховання, нових продуктивних технологій міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі, оновлення системи організації пізнавальної діяльності молоді. Мета статті полягала у висвітленні своєрідності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності як міждисциплінарної проблеми. Спираючись на результати аналізу наукової літератури та власний викладацький досвід визначено зміст поняття «підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності». як системний педагогічний процес, що є невід'ємним структурним складником комплексної системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що орієнтований на усвідомлення здобувачами освіти концептуальної значущості та перспективності конструювання інноваційного творчого середовища на уроках музичного мистецтва в Новій українській школі; спрямований на формування системи знань щодо своєрідності інновацій (закономірності інноваційних процесів в освіті, способи інновацізації музичної, вокальної та інструментальної підготовки школярів, моделі інноваційних методик навчання музичному мистецтву в шкільній та позашкільній практиці) в музично-педагогічній освіті школярів; забезпечує розвиток інноваційної спрямованості та інноваційної педагогічної культури майбутніх педагогів-музикантів як суб'єктів інноваційної музично-педагогічної діяльності. Доведено, що вирішення проблеми концептуального оновлення змісту музичної освіти учнів Нової української школи залежить від забезпечення ефективності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності та формування у них культури реалізації педагогічних інновацій у професійній діяльності.

Ключові слова: інновації, педагогічна інноватика, інновації в освіті, музично-педагогічна діяльність, учитель музичного мистецтва, підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, Нова українська школа.

Olha HALITSAN,
 orcid.org/0000-0003-2542-649X
 PhD,

Associate Professor at the Department of Pedagogy
 South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
 (Odesa, Ukraine) olgagalitsan@gmail.com

Iryna SHYMAN,
 orcid.org/0000-0002-0177-9269

Postgraduate at the Department of Pedagogy
 South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
 (Odesa, Ukraine) irinashyman@ukr.net

THE PROBLEM OF PREPARING FUTURE MUSIC ART TEACHERS FOR INNOVATIVE MUSIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES IN THE COORDINATES OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH

The article is devoted to the interdisciplinary analysis of the problems of preparation of future music art teachers for innovative music-pedagogical activity. Based on the analysis of modern music and pedagogical practice, it is established that the leading directions of updating the education system in our country are permeated by the idea of "innovation" and it is determined that only innovation is the leading mechanism for the development of new effective technologies of teaching and education, new productive technologies of interpersonal interaction in the educational environment, updating the system of organization of cognitive activity of youth. The purpose of the article was to highlight the uniqueness of the preparation of future music art teachers for innovative music and pedagogical activities as an interdisciplinary problem. Based on the results of the analysis of scientific literature and own teaching experience, the content of the concept "preparation of future music art teachers for innovative music-pedagogical activities" is determined as a systemic pedagogical process, which is an integral structural component of a comprehensive system of professional and pedagogical training of future music art teachers, focused on the awareness of students of the conceptual significance and prospects of constructing an innovative creative environment in music lessons at the New Ukrainian School; aimed at forming a system of knowledge about the uniqueness of innovation (patterns of innovation processes in education, ways to innovate musical, vocal and instrumental training of students, models of innovative methods of teaching music in school and extracurricular practice) in music and pedagogical education of schoolchildren; ensures the development of innovative orientation and innovative pedagogical culture of future music art teachers as subjects of innovative music and pedagogical activities. It is proved that the solution of the problem of conceptual renewal of the content of music education of students of the New Ukrainian School depends on ensuring the effectiveness of training future music art teachers for innovative music and pedagogical activities and forming a culture of pedagogical innovations in professional activities.

Key words: innovations, pedagogical innovation, innovations in education, musical and pedagogical activity, music art teacher, training of future music art teachers, the New Ukrainian School.

Постановка проблеми. Трансформаційне реформування всіх галузей життєдіяльності українського суспільства торкаються, беззаперечно, й освітньої галузі. З-поміж надважливих завдань модернізації вітчизняної системи освіти можемо виділити: планомірне та невинне інтегрування в світовий та загальноєвропейський освітній простір, поступовий перехід до інноваційних освітніх моделей, впровадження інноваційних освітніх технологій, розроблення концепцій та стратегій, які наближають нашу Державу до найкращих зразків світової освітньої практики. Майже всі напрями оновлення системи освіти в нашій країні пронизані ідеєю «інноватизації», адже лише інновації є провідним механізмом для розробки нових ефективних технологій навчання й виховання, нових продуктивних технологій міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі, оновлення системи організації пізнавальної діяльності молоді.

Концептуальне розуміння інновацій як інструменту процесів оптимізації та оновлення можна стверджувати, що так звана «традиційна» освіта вже не здатна в повному обсязі задовольнити потреби сучасного інформаційного суспільства, адже така система вирізняється інертністю, «не встигає за часом», «запізнюється з нововведеннями», повільно реагує на перспективність наукових досягнень, важко розпізнає й реалізує інноваційний суспільно-практичний і загальнокультурний досвід.

Освіта є механізмом збереження культурних традицій нації, дієвим алгоритмом забезпечення стабільності суспільного поступу, в той час, як інновації є генератором «прориву у невідоме». Відтак, наукова спільнота та середовище педагогів-практиків все частіше звертається до феноменології «інноватизації» всіх галузей освіти. Актуальність започаткованої проблеми посилюється

також і тим, що інноваційні процеси є певним цивілізаційним способом подолання кризових явищ у всіх сферах людського буття, зокрема в системі вищої освіти, яка й досі відчуває на собі наслідки непростого переходу від «знаннєво-накопичувальної» до «людиноцентрованої» парадигми. У зв'язку із вищезазначеним, актуалізується проблематика підготовки майбутніх учителів, які здатні до самостійного продукування стратегій прогресивних освітніх перетворень.

Учителі музичного мистецтва в сучасному глобалізованому мультикультурному світі постають одразу перед кількома дилемами: засвоєнням і ретрансляцією традиційних форм, моделей і жанрів, а з іншого боку, – моніторингом, засвоєнням та здатністю використовувати в професійному житті інноваційні та трендові тенденції і стилі. При чому останнє стосується і педагогічної, і музичної інноватики.

Суб'єктний вимір якісних змін у галузі освіти набуває вигляду інноваційної діяльності педагогів-практиків. В освітньому просторі вона актуалізує опрацювання й оформлення здобутків нового педагогічного знання в окрему наукову галузь – педагогічну інноватику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукового фонду доводить, що феноменологія педагогічної інноватики представлена у наукових джерелах широко та багатогранно. Узагальнення результатів аналізу наукових напрацювань учених та освітян-практиків дозволяє стверджувати, що феномен «інновації» вивчається у певних напрямках.

Багатоаспектно, багатоаспектно та вичерпно феномен «інновації» представлено у фундаментальних дослідженнях І. Дичківської; дослідники І. Підласий, В. Паламарчук, О. Савченко вивчали загальні риси феномена «інновації», сформулювали основне визначення поняття у педагогічному контексті; науковці Л. Вовк, М. Кларін, О. Попова присвятили свої розробки історичному аспекту впровадження інновацій в освіті, проаналізували світовий та європейський досвід інноватизації системи освіти; загальнонауковий та методологічний ракурс (визначення сутності, структури та закономірностей існування) проблематики інновацій в освіті досліджували М. Поташник, Н. Юсуфбекова; розроблення інноваційних освітніх моделей та інноватизація змісту педагогічної освіти в Україні ставали предметом наукового опрацювання І. Зязюна, М. Євтуха, О. Дубасенюк; специфіка підготовки майбутніх учителів до реалізації інновацій виступала предметом наукового пошуку І. Дичківської, Л. Подимова, С. Сисоєвої; в аспекті про-

фесійної діяльності менеджера освіти розглядали поняття «інноваційна діяльність» Л. Даниленко, О. Хомеріки; напрями вдосконалення педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів вивчали І. Богданова, О. Пехота; моніторингу, педагогічній експертизі та оцінюванню ефективності реалізації педагогічних інновацій присвячувала свій науковий пошук Л. Даниленко.

Не зважаючи на наявність широкої палітри наукових напрацювань учених в контексті підготовки майбутніх фахівців до реалізації інновацій у професійній діяльності, проблематиці підготовки майбутніх учителів мистецького профілю до інноваційної педагогічної діяльності присвячено лише дослідження Л. Шевченко 2005 року. Проте слід зауважити, що дослідження Л. Шевченко зорієнтовано на підготовку педагогів-музикантів для спеціальних музичних закладів і не враховує особливостей підготовки вчителів музичного мистецтва до інновацій у педагогічній діяльності, що здійснюється в середовищі закладів загальної середньої освіти в сучасних умовах.

Відтак, проблематика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності все ще можуть бути предметом наукової дискусії та потребує висвітлення у координатах міждисциплінарних досліджень.

Мета статті полягає у висвітленні своєрідності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності як міждисциплінарної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Теоретичну платформу інноватизації змістових, методичних дидактичних параметрів музичної педагогіки в нашій країні розробляли А. Козир, О. Реброва, О. Ростовський, О. Щолокова та інші видатні вчені. Науковці передусім наголошували, на концептуальній ролі музичної культури і музичного мистецтва у розвитку духовності суспільства та окремих суб'єктів. Майже в усіх наукових напрацюваннях дослідників дихотомія «традиції» / «інновації» є наріжним каменем в обговоренні трендів і течій сучасного музичного мистецтва, в площині взаємозв'язку із масовою і підготовленою аудиторією слухачів. У цьому контексті видатна вітчизняна вчена О. Рудницька найближчим «атрактором» розвитку системи музичної освіти вважала «гіперчутливість до музики» її авторів, виконавців та споживачів, їхню приналежність до актуальних проблем сучасного суспільства.

Педагогічну діяльність учителя музичного мистецтва характеризує гармонійна єдність і цілісність загально-педагогічних та спеціальних знань, умінь та навичок, а також професійно-особистісних якостей.

У дослідженні Н. Овчаренко здійснено класифікацію етапів теоретико-методологічної і практичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Автор виокремлює останній етап з 1991 року й визначає його як «нове осмислення національних вокально-педагогічних традицій та врахування інноваційного досвіду вокального виконавства і вокальної педагогіки, на які впливає світовий полікультурний простір, ускладнення сучасної композиторської мови» (Овчаренко, 2016: 95).

Видатна вітчизняна дослідниця Г. Падалка констатує, що для методики підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва сьогодні з'являються нові виклики, які мають у своїй основі футуристичний та прогностичний характер і пов'язані, Відтак, на думку Г. Падалки, виникає проблема теоретичного обґрунтування структури змісту форм та методів музичної освіти. Основна дилема при цьому – «визначення диспозиції між інноваційними і традиційними процесами» (Падалка, 2008: 274).

Нові вимоги, що ставить перед освітою суспільство, спонукають до пошуку таких форм та методів його роботи, які б забезпечували новизну у змісті інформації, у методах навчання і спілкування з учнями. Сучасний вчитель музичного мистецтва має бути готовим до сприйняття і засвоєння нових педагогічних технологій та їх застосування в навчально-виховному процесі, до інноваційної педагогічної діяльності з урахування інтересів і потреб учнівської молоді, її духовних запитів.

У Західній Європі спостерігаються серйозні зміни програмного контенту, освітньої моделі та презентації досягнутих компетентностей у підготовці вчителя музики. Ці зміни породжені, з одного боку, специфікою освітньої системи, що функціонує за принципом «знизу догори», з іншого – постмодерністською ревізією сучасної освітньої та музичної практики, яка стала на бік боротьби з депресивністю, втратою самоідентичності людини в епоху глобалізму та невідповідності класичної музичної освіти сучасним запитам учнів, студентів й поціновувачів музичного мистецтва взагалі.

Для сучасного вчителя музичного мистецтва постає дилема: як зберегти й правильно інтерпретувати цінність та актуальність традиційні музичної спадщини, з іншого боку, – як врахувати нестримну тягу сучасної молоді до музичних імпровізацій, експериментів, альтернативної музики, музики андеграунду або інших стилів, пов'язаних із численними субкультурами. Виходом з такої ситуації розглядається збільшення варіативної частини музичних артефактів й поглиблення

акценту на перцептивне й культурологічно (естетично) орієнтоване вивчення історії музики й співу, їхньої синергії з духом часу і з теперішнім мультикультурним станом суспільства.

Стереотипні уявлення про інноваційну освітню діяльність у підготовці викладачів творчо орієнтованих дисциплін (музичне виховання, образотворче мистецтво) може наштовхнути на думку, що така діяльність передбачає, в першу чергу, залучення якомога більшої кількості новітніх технологій, запропонованих мережею, відкритими освітніми онлайн-платформами, швидкого доступу до артефактів. Проте, швидка зміна освітніх соціальних та культурних умов вимагає, в першу чергу, оновлення позиції й рефлексії самих викладачів та їхніх вихованців. Суспільна культурна й педагогічна цінність тепер не є абсолютною, тому викладачі факультетів музичного виховання та їхні студенти мають глибоко усвідомлювати процеси культурної девальвації, кроскультурної природи тем, наративів та образів і взагалі усвідомлювати, що суспільство наразі переживає кризу духовних цінностей, до яких належить і музика. Вирішення таких проблем вбачається у формуванні очікуваних компетентностей за індуктивним принципом: від особного, конкретного – до загального.

С. Джой наголошує на потребі приведення у відповідність моделей музичної освіти до нових культурних та соціальних умов. На думку автора криза посткультури поширює депресивні та деконструктивні тенденції як у споживачів музичного контенту, його продуцентів, так і викладачів музичних дисциплін. Останні виступають своєрідними медіаторами між посткультурою й та її реципієнтами. (Жой, 2021: 29).

Так, С. Джой вбачає розв'язання проблеми підготовки сучасного вчителя музики у методичному розробленні тріади категорій «Самосвідомість – самобутність – освітня інноватика» (Жой, 2021 : 29).

Зауважимо, що торкаючись багатьох загальних питань з розвитку теорії і практики музичної педагогіки, автори свідомо не зосереджуються і не висвітлюють проблему підготовки у закладах вищої освіти майбутніх учителів музичного мистецтва до створення і використання інновацій у професійній діяльності в умовах загальноосвітньої школи. Лише в кількох публікаціях ці питання порушуються безпосередньо.

Так, на думку Т. Бодрової, майбутній вчитель музичного мистецтва в рамках професійної підготовки має вивчати й використовувати інноваційні методи й прийоми, форми роботи з учнями, що відповідають сучасним підходам до організації уроків музики в загальноосвітній школі та

вивчення вимог освітнього процесу на основі досягнення вищих результатів, отримання нових знань, впровадження нових педагогічних практик (Бодрова, 2015:10). Натомість розгорнутого обґрунтування, яким чином можливо досягти цієї мети, автор не наводить.

Л. Ліхницька з метою формування методичних основ інноваційної музично-педагогічної діяльності вчителя в школі узагальнила наявні теорії й ієрархізувала інноваційну діяльність вчителя в рамках таких категорій: раціоналізація – модернізація – новаторство – винахідництво (Ліхницька, 2011:20). Такий підхід демонструє поступовий перехід від осмислення й удосконалення вже наявного методичного інструментарію – до власних педагогічних відкриттів, вироблення унікальної системи та стилю. Можна припустити, що інноваційна діяльність є приблизним синонімом творчої діяльності, а шкільні дисципліни творчого циклу є благодатним підґрунтям для такого експериментаторства.

Інноваційна орієнтованість сучасного вчителя музичного мистецтва розглядається в методичній літературі як специфічний компонент його творчої та професійної особистості. При цьому учитель має успішно вирішувати ієрархію освітніх завдань: загальнопедагогічних (викладати вихователь організатор), предметних (ретранслятор та інтерпретатор музичних надбань), особистісно-творчих (формувати у школярів потребу здатність і чутливість до музично-естетичної сфери з її тенденціями, смаками, культуротворчими потенціями тощо) (Турчин, 2014:172).

Спираючись на результати аналізу наукової літератури та власний викладацький досвід сформуємо наше розуміння поняття «підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності». Тлумачимо названий феномен як системний педагогічний процес, що є невід’ємним структурним складником комплексної системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що орієнтований на усвідомлення здобувачами освіти концептуальної

значущості та перспективності конструювання інноваційного творчого середовища на уроках музичного мистецтва в Новій українській школі; спрямований на формування системи знань щодо своєрідності інновацій (закономірності інноваційних процесів в освіті, способи інноватизації музичної, вокальної та інструментальної підготовки школярів, моделі інноваційних методик навчання музичному мистецтву в шкільній та позашкільній практиці) в музично-педагогічній освіті школярів; забезпечує розвиток інноваційної спрямованості та інноваційної педагогічної культури майбутніх педагогів-музикантів як суб’єктів інноваційної музично-педагогічної діяльності.

Висновки. Аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності з позиції міждисциплінарного підходу доводить, що теоретичні, методологічні та методичні аспекти як загальної феноменології педагогічної інноватики, так і функційно-реалізаційні параметри інноватизації предметно-прикладної площини професійної діяльності педагога-музиканта й дотепер є предметом дослідницької уваги вчених. Темпи розвитку музичної культури, як складової духовної спадщини суспільства, «не встигають» за темпами оновлення системи освіти в нашій країні. Традиційна система музичної освіти молоді, її змістові складові, методичні механізми залишаються традиційно усталеними впродовж багатьох десятиліть. Вирішення проблеми концептуального оновлення змісту музичної освіти учнів Нової української школи залежить від забезпечення ефективності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інноваційної музично-педагогічної діяльності та формування у них культури реалізації педагогічних інновацій у професійній діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі вбачаємо у розробленні теоретичних, методологічних та методичних параметрів формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до педагогічних інновацій у професійній музично-педагогічній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодрова Т. О. Методична підготовка майбутніх учителів музики: праксеологічний контекст. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 7-12.
2. Ліхницька Л. М. Формування готовності майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2011. 20 с.
3. Овчаренко Н. А. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Вип. 4. С. 93-99.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: монографія. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
5. Турчин Т. М. Інновації в сучасній початковій загальній музичній освіті. *Науковий часопис*. Збірник наукових праць. Вип. 16 (21). Частина 2. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. С. 171-175.

6. Шевченко Л. М. Формування готовності музиканта-педагога до інновацій у професійній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.04. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2000, 17 с.
7. Джой С. Сила всередині: самосвідомість, ідентичність та інновації в музичній освіті. *Канадський музичний педагог*, 2021, 62.4: 29-34

REFERENCES

1. Bodrova, T. O. (2015). Metodychna pidhotovka maybutnikh uchyteliv muzyky: prakseolohichnyy kontekst [Methodical training of future music teachers: praxeological context]. *Naukovi zapysky Nizhyns'koho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholya – Scientific notes of Nizhyn State University named after Nikolai Gogol*, 1, 7-12 [In Ukrainian].
2. Likhitska, L. M. (2011). Formuvannya hotovnosti maybutn'oho vchytelya muzyky do mystets'koyi innovatsiynoi diyal'nosti [Formation of readiness of the future teacher of music to art innovative activity]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov [In Ukrainian].
3. Ovcharenko, N. (2016). Suchasnyy stan pidhotovky maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokal'no-pedahohichnoyi diyal'nosti [The current state of training of future teachers of music for vocal and pedagogical activities]. *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka – Pedagogical process: theory and practice*, 4, 93-99 [In Ukrainian].
4. Padalka, G. M. (2008). *Pedahohika mystetstva [Pedagogy of art]*. Kyiv: Osvita Ukrainy [In Ukrainian].
5. Turchin, T. M. (2014). Innovatsiyi v suchasniy pochatkoviy zahal'niy muzychniy osviti [Innovations in modern primary general music education]. *Naukovyy chasopys. Zbirnyk naukovykh prats' – Scientific journal. Collection of scientific works*. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, 16, 171-175 [In Ukrainian].
6. Shevchenko, L. M. (2000). Formuvannya hotovnosti muzykanta-pedahoha do innovatsiy u profesiyniy diyal'nosti [Formation of readiness of the musician-teacher to innovations in professional activity]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odessa: SUNPU named after K. D. Ushynsky [In Ukrainian].
7. Joy, Sarah, (2021). Syl'a vseredyni: samosvidomist', identychnist' ta innovatsiyi v muzychniy osviti [Strength within: self-awareness, identity and innovation in music education]. *Kanads'kyu muzychnyy pedahoh – Canadian Music Educator*, 62.4: 29-34 [In Ukrainian].